

# ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

## ΤΗΣ ANNAS ΜΑΝΤΑΛΕΝΑΣ ΜΠΑΧ

Μετάφραση ΖΩΗΣ ΦΡΑΝΤΖΗ

Στό Λοθμπεκ έμεινε καταμαγεμένος από τή «Βραδυή Μουσική» μέσα στην κατάφωτη από κεριά έκκλησία, τή γεμάτη από τό πλήθος πού άκουγε σιωπηλό τίς καντάτες του Μπουζετιχόντε. Πέρασαν πολλοί μήνες κι' ό Σεβαστιανός δέν έφευγε. Τό τραγοϋδι, τ' άγχορδα και τό μεγάλο όργανο τόν είχαν ξεμυαλίσει. Πόσο θά ήθελε νά ήταν έδω όργανίστας! Τά όργανα του Λοθμπεκ κόντευαν νά μοι κλέψουν τόν άντρα μου. Γιατί ό Μπουζετιχόντε δήλωσε στό Σεβαστιανό ότι θά τόν δριζε διάδοχο του άν δεχόταν νά παντρευτεί τήν κόρη του. Εύτυχώς ή κοπέλλα δέν ήταν ούτε όμορφη ούτε εύχάριστη και ό Σεβαστιανός άνήθηκε. Ή δυσάρεστη όμως άτμόσφαιρα πού δημιουργήθηκε άπ' αυτό τόν άνάγκασε επί τέλους νά γυρίσει στό "Αρνταντ".

Στό γυρισμό του, έκτός από τά παράπονα γιά τήν άργοπορία του, τό συμβούλιο τόν κατηγορήσε ότι δέν άκολουθούσε τό σωστό δρόμο μέ τούς νεωτερισμούς πού καθιέρωνε στό έκκλησιαστικό όργανο και μέ τίς παραλλαγές τών χορικών. Με τή χορωδία πάλι είχε συχνά στενοχωρίες. Μιά μέρα στό θυμό του, έβρισε ένα μαθητή «ζών κερασφόρον». Ό νεαρός τόν παραμόνεψε στό δρόμο μέ ένα μπαστούνι, ό Σεβαστιανός έβγαλε τό σπαθί του και θά γινόταν μεγάλο κακό άν δέν τούς χώριζαν στην ώρα. Αυτό τό έπεισόδιο έκανε δύσκολη τήν παραμονή του στό "Αρνταντ". Ξεύρω καλά τι εύαισθησία κρυβότανε κάτω από τήν άκαμψία και τήν επιμονή του. Κι' ώστόσο δέ μιλούσε ποτέ γιά τά ένδόμυχα αισθήματά του όπως έκαναν όλοι μουσικοί πού έρχονταν στό σπίτι μάς, ιδιαίτερα οι γάλλοι και οι Ιταλοί. Και γι' αυτό, πολλοί λίγοι, έκτός από κείνους πού τόν καταλάβαιναν άκούγοντας τή μουσική του, τόν γνώριζαν βαθιά. Είχε τόσο βίαια αισθήματα και τόσο εύεξαπτο χαρακτήρα, πού θαύμαζα τήν αυτοκυριαρχία πού έδειχνε. Ούτε έγώ όμως ούτε κανένα άλλος δέ μόρεσε νά τόν κάνει ν' αλλάξει μια άπόφαση. Διατύπωνε τή γνώμη του ήρεμα αλλά άκλόνητα, ξεφεύγοντας από κάθε έπιρροή. Εύτυχώς γιά τήν οικογένεια του, ήταν πολύ συνειρτός και σπάνια γελιότανε στις κρίσεις του.

Μόνο μία φορά είχα τήν άνοησία νά νομίσω ότι είχε άδικο.

Σέ πολλές περιπτώσεις έδειχνε μεγάλη ταπεινοφροσύνη, αλλά δέν μπορούσε ν' άνεχθεί τήν πιό μικρή προσβολή στην αξιοπρέπεια τής άποστολής του. Ξερόνταζε ότι ό Σεβαστιανός ήταν πολύ πιό σοφός από μένα, ένιωθα ότι ή βαθιά εύλαβική στάση του άπέναντι στους βασιλιάδες και στους άνωτέρους, ήταν δικαιολογημένη. Κι όμως, είχα τήν έντύπωση ότι ήταν πιό μεγάλος άπ' όλους, βασιλιάς όχι μόνο τών μουσικών, αλλά και τών ανθρώπων. Στ' αλήθεια, οι πρίγκηπες θάπρεπε νά του βγάζουν τό καπέλλο τους και νά φιλούν τή χείρα του πού σ' αυτά χρωστάμε τή μουσική πού ταιριάζει περισσότερο στην Αύλή του Ύψιλου παρά στην Αύλή τών Δουκών τής Σαξωνίας.

Άγαπούσε τήν τάξη στό κάθε τι, στό σπίτι του, στην τέχνη του, στό χώρα του. Θυμάμαι μία γαλλίδα πού είχε έρθει νά μάς δει στη Λειψία. Έγραφε στίχους και παίνευε μέ ένθουσιασμό τά έργα του συζόγου μου άν και δέν καταλάβαινε και πολλά πράγματα. Μόνο τό παρατήρησε ότι είχε γράψει μία καντάτα μέ θέμα τήν περικοπή του Εύαγγελίου γιά τή δεκάτη και τό φόρο. «Ένα τόσο πεζό θέμα, κύριε Μπάχ!» έλεγε τινάζοντας όλα τά φερά πού είχε στό κεφάλι της. «Φόρος και δεκάτη, νόμος και τάξη! Ω! άν μελοποιούσατε τό ποιήμά μου γιά τόν έρωτα και τήν όμορφιά...» «Κυρία, τής άπάντησε νευριασμένος ό Σεβαστιανός μου, δέν υπάρχει έρωτας και όμορφιά χωρίς νόμο και χωρίς τάξη, χωρίς τήν εκπλήρωση του χρέους και χωρίς ύπακοή στη νόμιμη άρχή».

Στό "Αρνταντ" κατηγορήσαν ακόμα τό Σεβαστιανό ότι είχε φέρει στην έκκλησία μία ξένη κοπέλλα και είχε παίξει όργανο μαζί της. Ήταν ή έξασέλφη του, ή Μαρία Βαρβάρα πού είχε άποφασίσει νά τήν παντρευτεί. Είχε αρχίσει νά συνθέτει και ζητούσε μια ήσυχη ζωή και μια γυναίκα πού νά νιάζεται γιά τό νικοκυριό του ώστε νά μόρεσει εκείνος ν' άναπτύξει έλεύθερα τή μεγαλοφυΐα πού του είχε χάρισει ό Θεός.

Παρουσιάστηκε λοιπόν εις τόν "Άγιο Βλάσιο

τοῦ Μυλχάουζεν μὲ πολλοὺς ἄλλους ὑποψηφί-  
ους γιὰ τὴ θέση τοῦ ὄργανιστά. Μόλις τὸν ἄ-  
κουσαν, τὸν διόρισαν παμψηφεί. Ἦταν εἰκοσι-  
δύο χρόνια καὶ εἶχε τελειώσει τὶς σπουδὲς καὶ  
τὰ ταξίδια. Σύμφωνα μὲ τὰ παλιά γερμανικά  
ἔθιμα, ὁ δάσκαλος ἔπρεπε νὰ παντρεύεται καὶ  
νὰ ἔχει μαθητὲς γιὰ νὰ τοὺς μεταδώσει τὴν ἐ-  
πιστήμη τοῦ ὅπως θὰ εἶδινε τὸ δνομά του στὰ  
παιδιά ποὺ θὰ γεννιούνταν ἀπὸ τὸ γάμο του.  
Διᾶλεξε τὴν ἐξαδέλφη του Μαρία Βαρβάρα ποὺ  
τὴν εἶχε πολλὲς φορές συναντήσει στὶς οἰκογε-  
νειακὲς συγκεντρώσεις τους καὶ τῆς χάρισε τὴν  
ἐλόγια τῆς ἀγάπης του. Τὴν παντρεύτηκε σ'  
αὐτὴ τὴν πόλη ἀλλά κι' ἐδῶ δὲν ἔμεινε πολὺ.  
Δὲ βρῆκε καμμία ἐνθάρρυνση ἀπὸ τὸ Συμ-  
βούλιο στὶς προσπάθειές του νὰ ἐξυγιάνει  
τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ κι' ἀναγκαζότανε  
συχνὰ νὰ πλουτίζει τὴν βιβλιοθήκη τῆς ἐκκλη-  
σίας μὲ δικά του ἔξοδα. Καὶ ὁ μισθὸς του ἦταν  
τόσο μικρὸς ποὺ μόλις τὸν ἔφτανε νὰ πληρώσει  
τὸ ἐνοίκιο καὶ τὴ διατροφή του.

Κι ἔτσι θῆκε ὁ Δούκας τῆς Βαϊμάρης τὸ  
πρότερον τὴν θέση τοῦ ὄργανιστά τῆς Αὐλῆς καὶ  
τοῦ ἀρχιμουσικοῦ τῆς μουσικῆς δωματίου, ὁ Σε-  
βαστιανὸς χάριξε ποὺ θ' ἀποτραβιόταν στη χα-  
ρούμενη αὐτὴ πόλη, τὴν τριγυρισμένη ἀπὸ δασά-  
κια, νερά καὶ λόφοις. Ἐκεῖ γεννήθηκε, τὰ Χρι-  
στούγεννα τοῦ 1708, τὸ πρῶτο του μωρό, ἡ Κα-  
τερίνα Δωροθέα. Ὅταν παντρευτήκαμε, ἦταν  
δεκατριῶν χρόνων καὶ μὲ βοήθησε πολὺ στὴν  
ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Δύο ἴδυμα καὶ ὁ Λεο-  
πόλδος ἀναπαύονταν κιόλας μεσ' στὴ γῆ, ὅπου  
κι' ἐγὼ ἀναγκάστηκα ἀργότερα νὰ κοιμηθῶ τό-  
σα μικρά μου. Ὅσο γιὰ τὰ τέσσερα ποὺ βρῆκα  
στὸ σπίτι του, ἦταν πάντα ὑπόκοια καὶ τρυφε-  
ρά κι' ἐγὼ γρήγορα τ' ἀγάπησα σὰν δικά μου.  
Δὲ μπορούσα ν' ἀγαπήσω τὸ Σεβαστιανὸ χωρὶς  
ν' ἀγαπῶ ἐκείνους ποὺ ἦταν σάρκα καὶ αἷμα  
του.

Ὁ πρωτότοκος, ὁ Φρίντμαν, πολὺ προικισ-  
μένος καὶ εὐφύεστατος, ἀπογοήτευσε ὥστόσο  
πολλὲς φορές τὸν πατέρα του, γιὰτὶ τοῦ ἔλειπε  
ἡ σταθερότητα καὶ ἡ φρόνηση. Καὶ ὁ Σεβαστιαν-  
ὸς, ὅπως συχνὰ συμβαίνει, ἔδειχνε ἀδυναμία  
σ' ἐκείνον ποὺ τὸν εἶχε περισσότερο λυπήσει,  
ὅπως κι' ἐγὼ εἶχα ἀφοσιωθεί ὀλόψυχα στὸ μι-  
κρὸ μου Γκότφριντ ποὺ εἶχε γεννηθεῖ πνευμα-  
τικὰ ἀδικημένος. Νομίζω διὸ ὁ Παντοδύναμος  
μᾶς δίνει μὲ τὰ παιδιὰ μας τὰ πιὸ βαθιὰ του  
διδάγματα. Ἡ χαρὰ θῆκε τὰ γεννοῦμε, ὁ πόνος  
θῆκε τὰ χάνομε, μᾶς δένουν μὲ τὴν αἰωνιό-  
τητα.

Στὴ Βαϊμάρη ὁ Σεβαστιανὸς ἔζησε εὐτυχι-

σμένος. Γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς μη-  
τέρας του, ἔνωσε πῶς βρέθηκε σὲ δικό του  
σπίτι. Εἶχε τὴν τύχη νὰ συνταντήση ἕνα φιλό-  
μουσο καὶ εὐσεβῆ πρίγκιπα καὶ τὸ συνθέτη  
Βάλτερ ποὺ συνδέθηκε στενά μαζί του. Τοῦ  
ἔφτανε ἡ οἰκογενεὰ του καὶ μερικοὶ φίλοι ποὺ  
νὰ καταλαβαίνουν τὰ ἔργα του, γιὰ νὰ εἶναι  
εὐτυχισμένοι. Ὅταν ἔπαιξε ὄργανο στὶς περιο-  
δεῖες του, προκαλοῦσε φυσικά μεγάλο ἐνθου-  
σιασμό. Σὲ μὴ συναυλία στὸ Κάσελ, ὁ Διδά-  
χος κατὰπληκτος ἀπὸ τὴ δεξιότητά του, ἔβγα-  
λε ἀπὸ τὸ δάχτυλό του ἕνα βαρότιμο δαχτυλίδι  
καὶ τοῦ τὸ χάρισε. Ἄλλὰ ἡ ἐπιτυχία δὲ τὸν  
μεθοῦσε, ὅπως καὶ οἱ ἀποτυχίες δὲ τὸν τάρα-  
ζαν. Ἐκλείνε μέσα του ἕνα ὑψηλότερο ἰδανικό.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ στὴ Βαϊμάρη ὀνόμα-  
ζαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ πύργου «ὁ Δρόμος τῆς  
Οὐράνιας Πολιτείας». Ἐνας φίλος μου ἔλεγε  
ὅτι, τὴν ὥρα τῆς λειτουργίας, ἡ βαθιὰ θρησκευ-  
τικὴ μουσικὴ τοῦ Σεβαστιανοῦ εἶδινε στοὺς πι-  
στούς μιὰ προκαταβολικὴ ἰδέα τοῦ παραδείσου.  
Καὶ κατὰ τὴ γνώμη μου, ποὺ ἴσως νὰ μὴ τὴ  
συμμερίζεται ὁ πνευματικός μου, ὁ παράδεισος  
δὲ θὰ λεγόταν ἔτσι ἂν δὲ μπορούσε ν' ἀκούσει  
καιεὶς ἐκεῖ τὴ μουσικὴ τοῦ Σεβαστιανοῦ.

Στὸ δοκικὸ πύργο τῆς Βαϊμάρης ὑψήρχε  
ἕνα μικρὸ ὄργανο ποὺ τὸ ἀγαποῦσε πολὺ ὁ Σε-  
βαστιανός. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ἔφθασε στὸ κορύ-  
φωμα τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ σὰν ὄργανιστάς καὶ  
σὰν συνθέτης. Ὁ θαυμαστός τρόπος ποὺ χειρι-  
ζότανε τὸ νεντάλιε δημιουργοῦσε τὴν ἀσύγκρι-  
τὴ ἐκείνη ἐπιτύπωση τοῦ μπάσσου ποὺ τόσο τὴν  
ἐπιζητοῦσε. Σύνθεσε πολλὰ ἔργα κι' ἀνάμεσά  
τους τὸ «Μικρὸ Βιβλίον γιὰ ὄργανο» ποὺ τόσο  
μου ἄρεσε νὰ τὸν ἀκούω νὰ τοῦ παίζει. Μελέ-  
τησα μαζί του μερικά πρελούνια ἀλλὰ γενικά  
μου ἔπεφταν πολὺ δύσκολα. Γιὰ κείνον δυσκο-  
λία δὲν ὑπῆρχε κι' ἦταν ἀπόλαυση νὰ τὸν ἀ-  
κούει καιεὶς νὰ παίζει τὰ πρελούνια τῶν χο-  
ρικῶν αὐτῶν. Δὲ θυμᾶμαι ποῖο ἀπ' ἄλλα προτι-  
μοῦσα θῆκε ἡμουν νέα, ξεύρω ὅμως ποῖο μὲ πα-  
ρηγορεῖ περισσότερο σήμερα: εἶναι ἡ ἴδια ἡ  
φωνὴ τοῦ Σεβαστιανοῦ ποὺ μοῦ μιλάει καὶ μ'  
ἐξορκίζει νὰ κάνω ὑπομονὴ καὶ νὰ ἐπιτύχω. Εἶ-  
ναι στὸ τέλος σχεδὸν τὸ βιβλίον καὶ ἔχει τί-  
τλο: «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ πεθάνουν». Πῶς  
τραγουδοῦσε ἡ μελωδία θῆκε τὴν ἔπαιξε ἐκεί-  
νο καὶ πῶς μοῦ γαλήνευε τὴν καρδιά τὸ ἤρε-  
μο καὶ ἐπιβλητικὸ παίξιμό του.

Τὴν πιὸ ὑψηλὴ μουσικὴ του τὴν ἐμπνεύστηκε  
πάντα ἀπὸ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου. Ἄλλοτε αὐτὸ  
μὲ τρόμαζε, ἀλλὰ τώρα νιώθω καλλίτερα αὐτὸ  
τοῦ τὸ αἴσθημα. Τὰ δύο ἄλλα πρελούνια ποὺ

εχωρίζα: «?Ω άθωε 'Αμνέ τοῦ Θεοῦ» καί «'Ανθρώπε, κλάψε γιά τό ἀμάρτημά σου» τά εἶχε γράψει γιά τήν Πεντηκοστή. 'Ακούοντας τά τελευταῖα μέτρα τοῦ δευτέρου, τά τόσο ὠραία καί θλιβερά, ριγοῦσα κι' ἐνίωθα τήν καρδιά μου νά σταματάει.

"Αν ἀρχίσω νά συλλογίζομαι τή μουσική του, φοβᾶμαι πῶς δέ θά τελειώσω τήν ἱστορία τῆς ζωῆς του, ἀλλά καί μοναχό αὐτό τό βιβλίο τῆς ὄρανα εἶναι τόσο γεμάτο ἀπό ἀναμνήσεις πού δυσκολεύομαι νά διώξω τίς σκέψεις πού μοῦ γεννᾶει.

Μιά μέρα ἦρθε στή Δρέσδη, ἕνας διάσημος γάλλος μουσικός, ὁ Λουδοβίκος Marchand, πολλοί προικισμένος καί ματαιόδοξος καί κάλεσε ὅλο τό μουσικό κόσμο ν' ἀναμετρηθεῖ μαζί του. Αὐτό δέν ἔκανε καμμιά ἐντύπωση στόν ἄντρα μου. 'Αλλά μερικοί μουσικοί, πειραγμένοι ἀπό τήν ὑπεροπτική πρόκληση τοῦ Γάλλου, ἦρθαν νά παρακαλέσουν τό Σεβαστιανό νά ὑποστηρίξει τή φήμη τῆς γερμανικῆς μουσικῆς. Στήν ἀρχή ἐκεῖνος δίστασε ἀλλά ἔπειτα πείστηκε καί δέχτηκε. Κανονίστηκαν οἱ λεπτομέρειες τῆς συνάντησης πού ἔγινε στό ἀρχοντικό τοῦ κόμητα Φλέμιγκ καί τήν παρακολούθησαν πολλοί αὐλοῖκοι, κύριοι καί κυρίες. "Όταν στά πλοῦσια κι' ὀλόφωτα σαλόνια, παρουσιάστηκε ὁ Σεβαστιανός, ἤρεμος καί σοβαρός ὅπως πάντα, ὁ Marchand δέν εἶχε ἀκόμα φανεῖ. "Εστειλαν στό σπίτι του νά μάθουν κι' ὁ ὑπέρτης γύρισε λέγοντας ὅτι ὁ ξένος εἶχε φύγει τό πρωί γιά τή Δρέσδη μεῖς τό ταχυδρομικό λεωφορεῖο. Αὐτό τό ἀνέκδοτο τό ἔμαθα ἀπό ἕνα αὐτόπτη μάρτυρα καί ὄχι ἀπό τό Σεβαστιανό πού ποτέ δέ χάρηκε γιά τίς ἀποτυχίες ἐνός ἀντιπάλου. "Ελεγε ὅτι ὁ Marchand ἦταν ἐξαιρετικός μουσικός καί ὅτι εἶχε γίνει πολὺς θόρυβος γύρω ἀπ' αὐτό τό ἐπίσῳδιο. Στήν Ἐρφούρτη, θέλησε μιά μέρα ν' ἀποστομώσει τοὺς ἐπικριτῆς τοῦ γάλλου μουσικοῦ. Κάθισε στό καθεδρικό καί εἶπε: «Θά σᾶς δεῖξω τί ὠραῖες εἶναι οἱ σουτίες του πού τίς περιφρονεῖτε». Διάλεξε τίς καλλίτερες καί τὰ μαγικά του δάχτυλα τίς ἔκαναν νά τραγουδήσουν τόσο ἀπαλά πού φάνταζαν πολὺ ἀνώτερες ἀπ' ὅσο πραγματικά ἦταν. Αὐτό δείχνη τῆς γενναιοφροσύνης του πρὸς ὄλους τοὺς μουσικούς πού ἔτσι παραδέχονταν τό μεγαλεῖο τῆς διατιμίας του καί τήν καλωσύνη πού πλημμύριζε τήν καρδιά του.

Ζητοῦσε πάντα ν' ἀκούει κι' ἄλλους συνθέτες καί ποτέ δέν παρηγορήθηκε πού δέ μπόρεσε παρ' ὅλες τίς προσπάθειές του νά συναντήσει τὸ Χαϊντελ. Θαύμαζε τὰ ἔργα του καί πέρασε

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

πολλές ὄρες ἀντιγράφοντας τα με τῆ βοήθειά μου. "Εδῶσε μάλιστα στή Λειψία μιά ὠραία ἐκτέλεση τῆς καντάτας τοῦ Χαϊντελ: «Τά Πάθη τοῦ Κυρίου».

'Ο Χαϊντελ καί ὁ Σεβαστιανός εἶχαν γεννηθεῖ κι' οἱ δύο στή Σαξωνία τὸν ἴδιο χρόνο. "Όπως κι' ὁ ἄντρας μου, ἔτσι κι' ὁ Χαϊντελ θά ἤθελε πολὺ νά γνωριστοῦν γιατί ἐκτιμοῦσε πολὺ τό ἔργο τοῦ Σεβαστιανό ἄν καί ἦταν ἀγνωστο ἔξω ἀπὸ τή Γερμανία τὸν καιρὸ πού τό δικό του ἦταν πασίγνωστο στήν Ἰταλία καί στήν Ἄγγλια. 'Αλλά ζοῦσε μεσ' στόν κόσμο, ταξίδευε καί κέρδιζε πολλά, ἐνῶ ὁ ἄντρας μου ἀπόφυγε τό πλήθος καί ζοῦσε ἡσυχά με τήν οἰκογένειά του.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1717, ὁ νεαρός πρίγκηπας "Ανατ—Κέτεν τοῦ ζήτησε νά γίνει ἀρχιμουσικός του. 'Ο Σεβαστιανός δέχτηκε με μεγάλη χαρά καί τὰ Χριστούγεννα ἐγκαταστάθηκε με τῆ γυναῖκα του καί τὰ παιδιά του στήν καινούργια του θέση. "Ελπιζε νά περάσει ἐκεῖ μιά ζωὴ πῶ ἡρεμῆ καί πῶ ἀποτραβηγμένη παρά στή Βαϊμάρη. Εἶχε στή διάθεσή του μονάχα τό μικρὸ ὄργανο τοῦ πύργου καί, ἐπίσημα τουλάχιστον, δέν εἶχε ν' ἀσχοληθεῖ με θρησκευτικὴ μουσική. 'Αφοσιώθηκε λοιπὸν ὀλόψυχα καί μ' ἀπειρη εὐχαρίστηση στή μουσικὴ δωματίου. 'Ο νεαρός πρίγκηπας ἀγαποῦσε με πάθος τὴ μουσικὴ καί τὰ ἔργα τοῦ ἀρχιμουσικοῦ του. Κάθε φορὰ πού πήγαινε στό Κάρλσμπατ γιά λουτρά ἔπαιρνε καί τό Σεβαστιανό μαζί του.

"Η γαλήνια ἀμόσφαιρα τοῦ Κέτεν ἄρεσε πολὺ στό Σεβαστιανό ἀλλά δέ νομίζω πῶς θά ἔμενε γιά πάντα ἐκεῖ ἀκόμα κι' ἂν δέ τὸν ἀνάγκασαν οἱ περιστάσεις νά φύγει. "Ενίωθε τὸν ἑαυτὸ του στερημένο ἀπὸ τό πῶ σημαντικό: ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ πού ἔμελλε νά γίνει ἡ κύρια ἔκφραση τοῦ βαθιά θρησκευτικοῦ χαρακτῆρα του.

Στὸ Κέτεν, ἡ Μαρία Βαρβάρη Μπάχ πέθανε ἔπειτα ἀπὸ δεκατρία χρόνια γάμου. 'Απὸ τὰ ἑπτά παιδιά πού εἶχαν ἀποχτήσει, ζοῦσαν μόνο τέσσερα. Στὴν ἴδια πόλη παντρευτήκαμε ἑμεῖς. Καί τώρα, πού διηγῆθηκα, ὅσο καλλίτερα μπόρῳσα, τῆ ζωῆ του ὡς τῆ ἐποχῆ πού τὸν γνώρισα καί τὸν ἀγάπησα, θά μιλήσω, θά μιλήσω γιά τὰ χρόνια πού ἔζησα μαζί του.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

"Ηταν λίγο δύσκολο νά καταλάβει κανεῖς τὸν ἄντρα μου. Κι' ἐγώ, ἂν δέν τὸν εἶχα ἀγάπησει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, δέ θά τὸν καταλάβαινα ποτέ. "Ηταν λιγομίλητος, κι' ἐπιφύλα-

κτικώς και μόνο ή μουσική του φανέρωνε τόν εσωτερικό του κόσμο. Δέν εΐχα ξαναδεί πιδ θρησκο άνθρωπο άν και εΐχα γνωρίσει πολλούς εύσεβεις πάστορες. Ό Σεβαστιανός τδ θρησκευτικό αίσθημα τδ κρατούσε κρυφδ αλλά ποτέ δέν τδ παραμελούσε. Στην άρχή τδ γάμου μας, με εΐχε τρομάξει ή άύστηρησά τδ σκέπαζε τήν καλωσύνη του και περισσότερο ή παράξενη νοσταλγία τδ θανάτου πδ δέν τόν άφησε ποτέ, άν και ή ζωή του ήταν από τίς πιδ δραστήριες. Ποτέ φυσικά δέ μοδ μίλησε γι' αυτό γιά νά μή με τρομάξει γιατί ήμουν νεώτερη του και εΐχα λιγώτερο κουράγιο. "Άλλωστε, όσο ζούσε εκείνος, δέν εΐχα καμμία άρεξη νά φύγω άπ' αυτό τόν κόσμο πδ τόν έβρισκα τόσο ώρατο, αλλά τώρα πδ έφυγε κι' έμεινα μόνη και γριά, νιώθω καλλίτερα γιατί βιαζότανε νά πάει εκεί πδ δλα είναι τέλεια.

Στδ βάθος τής καρδιάς του εΐχε πάντα τήν εϊκόνα τδ Έσταυρωμένου. Οι γονείς μου με άνάθρεψαν και μένα εύλαβικά αλλά τήν ήμέρα τδ γάμου μας κατάλαβα πόσο διαφορετικός ήταν εκείνος. "Όταν έφυγαν οι καλεσμένοι, ήρθε κοντά μου, έπιασε τδ πρόσωπό μου με τά δυο του χέρια κι' άφοδ με κύταξε πολλή ώρα, πρόσφερε αυτά τά λόγια: "Εύχαριστώ τδ Θεοδ πδ σ' έστειλε σέ μένα, Μανταλένα". Δέ μπόρεσα ν' άπαντήσω, μόνο έγειρα τδ κεφάλι στδ στήθος του και ψιθύρισα τήν δλόθερμη αύτή προσχή: "Θεέ μου, κάνε με αντίξία του!" "Άμέσως συναισθάνθηκα τή μικρή μου ήλικία και τήν τρομερή εύθύνη πδ αναλάμβανα. "Αν τόν έκανα δυστυχιμένο, μπόρουσα νά κάνω κακό στή μουσική του. «Οι παραφωνίες, έλεγε, τόσο πιδ φριχτές γίνονται, όσο πιδ πολύ πλησιάζουν στή διαπασών, γι' αυτό οι παρεξηγήσεις άνάμεσα στόν άντρα και στή γυναίκα είναι οι πιδ άνυπόφορες». Κι' έγώ με τδ Σεβαστιανό, συναντήσαμε δυσκολίες, όπως δλοι στδ κόσμο αυτό, αλλά έπειδή ήταν δεκαπέντε χρόνια μεγαλειότερος και εΐχε ξαναπαντρευτεί, ήταν έπιεικής μαζί μου. Πιδ πολύ τδν ξενεύριζε ή κατασπατάληση τδ χρόνου, τδδ μόνοι πράγματα, καθώς έλεγε, πδ δέ μπορείς νά τδ άποκτήσεις δυο φορές. Στην άρχή, ήμουν λίγο άπρόσεχη και άφήρημένη, αλλά δέν άργησα νά διορθωθώ γιατί ό κόμος μου πόθος ήταν νά τδ άρέσω και νά κάνω τδ σπίτι του, τόν τόπο δπου θά έβρισκε τήν περισσότερη εύτυχία.

Μιά έβδομάδα μετά τδ γάμο μας, ό πρίγκηπας τδδ "Αναλτ—Κέτεν παντρεύτηκε. Δέ φανταστήκαμε δτι ό γάμος του θά έπηρεάζε τήν τύχη μας, ήταν ώστόσο ή άμεση αίτία πδ φύγαμε

γιά τή Λειψία δπου περάσαμε τήν ύπόλοιπη ζωή μας.

"Η μεγαλειότερη χαρά τδδ Πρίγκηπα ήταν ν' άκούει καλή μουσική. Οι συναυλίες τής μικρής του όρχήστρας έπαιρναν ξεχωριστή όμορφία κάτω από τή διεύθυνση τδ Σεβαστιανού. Λίγους μήνες δμως μετά τδ γάμο του, άρχισε ν' αλλάζει. Δέν έπαιζε πιδ ό ίδιος, δέν παρακολουθούσε τίς συναυλίες και δλη ή σούλη τδδ Κέτεν μίμηθηκε τήν άδιαφορία του. "Η καινούργια πριγκήπινα Ιωας νά ζήλεψε πδδ ό άντρας τής άφιέρωσε τόσο καιρό στή μουσική ή μπορεί νά μή τήν καταλάβαινε και ή ίδια όπως πολλές φορές συμβαίνει με τούς άριστοκράτες. "Ο Σεβαστιανός δέ μπόρουσε φυσικά ν' άνεχθεί μιά τέτια άτίμοσφαιρα και μιά μέρα έπιστρέφοντας στδ σπίτι μου έΐπε νευριασμένος: «Μανταλένα, θ' άναγκαστούμε νά φύγουμε. Δέν έχει πιδ έδω θέση ένας μουσικός, θά συμφωνήσεις νά μεταφέρουμε άλλοδ τή φωλιά μας; «Τοδ άπάντησα δτι ή φωλιά μου ήταν εκεί πδδ ένωθε εκείνος καλά. Λυπόμουνα δμως πδδ θ' άφηνα τδ Κέτεν, τδ εΐχα άγαπήσει γιατί γιά μένα ήταν ό τόπος δπου πέρασα τήν πρώτη εύτυχιμένη χρονιά τής ζωής μου. Νά ζω μαζί του, νά τόν βλέπω κάθε μέρα, μοδ φαινόταν δτι τέτια εύτυχία δέν τήν άξίζα. Γιά πολόν καιρό, έζησα σέ μιά κατάσταση παραζάλης και δνειρου και φοβόμουνα, δταν μάλιστα έλεγε ο Σεβαστιανός από τδ σπίτι, δτι θά ξυπνήσω και θά γίνω πάλι ή μικρή "Αννα Μανταλένα Βοδλκεν άντι τής κυρίας 'Αρχιμουσικού Μπάχ.

Λίγο μετά τδ γάμο μας, μοδ έδωσε ένα μικρό τεύχος μουσικής πδ εΐχε συνθέσει γιά μένα. Τδ έχω άκόμα και όσο και νά με πιέζει ή φτώχια, δέ θά τδ άποχωριστώδ όσο ζω. "Ενα βράδυ, άφοδ κοιμίστα τά τέσσερα παιδιά του, κατέβηκα και κάθησα έμπρός στδ τραπέζι γιά ν' άντιγράψω ένα κομμάτι με τδ φως τδδ κεριού. "Εκείνος πλησίασε σιγά—σιγά, κι' έβαλε έμπρός μου ένα στενόμακρο βιβλίο με τήν έπιγραφή: «Μικρό Βιβλίο γιά κλαβερών τής "Αννας Μανταλένας Μπάχ. Έτος 1722».

Στεκόταν από πίσω μου δρθιος και με κύταζε χαμογελώντας, κι' έγώ γύριζα άνυπόμονα τίς σελίδες. Εΐχε άρχισει νά μοδ δίνει μαθήματα αλλά δέν εΐχα άκόμα προχωρήσει άν και έπαιζα και πρίν παντρευτώδ, συνέθεσε τά μελωδικά αύτά κομματάκια γιά νά μ' εύχαριστήσει και γιά νά με κάνει ν' άποκτήσω άνώτερη τεχνική μ' εύχάριστο τρόπο. Βρήκα μιά σοβαρή κι' ώραία σαραμπάντα και τδ πιδ χαρούμενο μενουέττο πδ έχω συναντήσει. (Συνεχίζεται)